

60. møde.

Fredag den 25. februar kl. 13.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov for Færøerne om vaccination mod difteri og stivkrampe har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Det første sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om fremme af forespørgsel til ministeren for offentlige arbejder og ministeren for handel, industri og søfart af Ninn-Hansen m. fl.

(Forespørgslen findes i tidenden sp. 2442).

Formanden: Hvis ingen gør indsigelse mod fremme af denne forespørgsel, betragter jeg tingets samtykke til forespørgslen fremme som givet. (Ophold). Det er givet.

Den følgende sag var:

Anden behandling af forslag til lov om Færøernes Realkreditinstitut.

(Første behandling findes i tidenden sp. 1491; udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 187).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under eet.

Ordføreren (Lars M. Olsen): Der foreligger en enstemmig indstilling fra udvalget, og jeg er derfor i den situation på hele udvalgets vegne at kunne anbefale lovforslaget til vedtagelse uforandret.

P. M. Dam: Færøerne var oprindelig et bondesamfund, hvad det ofte citerede ord-sprog „Færø uld er Færø guld“ giver udtryk for. Skønt fåreavl, mælkeproduktion

og landbrug i det hele taget stadigvæk er af betydning, er det fiskeriet, der dominerer det økonomiske billede. Hvordan dets udvikling former sig, hvorvidt der bliver tale om fremgang og sund trivsel eller stagnation og tilbagegang, er skæbnebestemmende for det færøske folk.

Uden at fordybe mig i en indgående redegørelse for den udvikling, som det færøske samfund har gennemgået fra et bondesamfund til et samfund, der hovedsagelig har baseret sin eksistens på fiskeri, vil det vel være på sin plads ved denne lejlighed at gøre nogle bemærkninger af historisk art til det høje tings ærede medlemmers orientering og til belysning af baggrunden for den på Færøerne herskende erhvervskrise, der har foranlediget den foreliggende af den højtærede statsminister fremsatte finansieringsplan inklusive de to adviserede lovforslag om statslån mod anden prioritet i skibe og kommunekreditforeningslån til færøske kommuner mod statsgaranti med kontragaranti af Færøernes lagting.

Færingerne har drevet fiskeri fra landnamstiden, dengang de kom til øerne i deres vikingeskuder. Det er den samme type af både i forskellige størrelser, tremandsfarer, firemandsfarer, femmandsfarer, seksmandsfarer, ottemmandsfarer, timandsfarer og tolvmandsfarer, de gennem århundreder har gjort brug af til fiskeri på de hjemlige fiskebanker, og man bruger dem stadig, særlig på de pladser, hvor havneforholdene ikke tillader fiskeri med motorbåde, der ikke kan trækkes på land, hver gang de kommer hjem fra fiskeri. For de særlige færøske bådes vedkommende skal det for en fuldstændigheds skyld bemærkes, at medens de tidligere kun blev drevet frem med årer og sejl, er der nu som regel installeret en hjælpemotor i dem. Fiskebankerne omkring Færøerne var meget fiskerige, og den færøske fisk er af en særlig fin kvalitet, meget bedre end f. eks. den fisk, man kan fange ved Island og Nordnorge, i Beringshavet og ved Grønland.

I mange århundreder fik færingerne lov til at beholde fiskebankerne omkring deres øer for sig selv. At dette kunne lade sig gøre, havde sine gode grunde, nemlig at havfiskeriet hos vore nabonationer måtte begrænse sig til deres egne hjemlige farvande, eftersom de ikke dengang havde tilstræk-

[P. M. Dam.]

kelig store fartøjer til at kunne drive havfiskeri i fjerntliggende farvande. Men englænderne og andre fremmede fiskerinationer anskaffede efterhånden større og større fiskerfartøjer, og en skønne dag så mån nogle af disse skibe søge til de færøske fiskerfelter. Det drejede sig særlig om skotske og shetlandske fiskerskibe.

Men færøske fiskere protesterede straks, og det lykkedes den danske konge at komme dem til hjælp. Han fik en overenskomst i stand med kong Jacob den Første af Skotland, hvorefter de respektive skotske og shetlandske fiskerskibe skulle respektere de færøske fiskebanker som hørende de færøske fiskere til som nødvendige for færingernes eksistens på samme måde, som f. eks. jorden er det for indbyggerne i de respektive landbrugslande. De fremmede fiskere skulle ikke have lov til at komme nærmere Færøerne for at drive fiskeri, end at fiskerne fra en fiskerbåd var i stand til at se land og orientere sig for at kunne finde de forskellige „mid“ — steder, hvor fisken opholder sig. Denne ordning, mener vor på dette område særlig historisk kyn-dige, dommerfuldmægtig Nolsøe, varede ca. 200 år.

Så kommer der imidlertid en tid, hvor de fiskeriretligge territoriale forhold flyder eller befinder sig i et tomrum på grund af mangel på interesse.

Da så det engelske havfiskeri kommer ind i den eksplosive udvikling af en trawlerflåde bestemt til fiskeri på fjernereliggende fiskebanker og man i 1901 går med til konventionen, der sætter fiskeriterritoriet til 3 sømil, kommer det færøske hjemmefiskeri ud for en hensynsløs aggression fra de fremmede nationers side, en aggression, der blev dødbringende for det. Hundretdvis af fremmede trawlere samledes på vore fiskefelter. Ved deres rovfiskeri ødelagde de fiskebestanden og generede det færøske hjemmefiskeri. Resultatet af de fremmede skibes trawlfiskeri blev det sørgelige, at færingerne blev tvunget til at søge andre steder hen for at drive fiskeri. Men det kunne ikke gøres med deres små fiskerbåde. De måtte have større fartøjer. Trawlere af den størrelse, som englænderne var gået over til at bruge, kunne de ikke magte, de var for dyre. Man havde ikke penge.

Forinden anskaffelsen af damptrawlerne havde englænderne, skotterne og shetlænderne fisket med de såkaldte smaks, store kuttere. Efter at de var gået over til trawlfiskeriet, ville de gerne af med disse skibe. For en billig penge kunne færingerne købe dem, og da de kunne anvendes til håndlinefiskeri og var store nok til fiskeri ved f. eks. Island, blev en del af dem købt af færingerne. I de senere år har man fisket med dem også ved Grønland og Bjørnøen og på andre fjerntliggende fangstfelter. Det er disse kuttere, der den dag i dag udgør størstedelen af vor fiskerflåde. Når man får at vide, at mange af dem blev bygget i det forrige århundrede, kan man slutte sig til, at de med hensyn til styrke, aptering og anvendelighed i det hele taget, således som nutiden kræver det, lader meget tilbage at ønske. Man havde dog inden sidste verdenskrig suppleret vor fiskerflåde med nogle store skonnerter, nogle ældre engelske trawlere og nogle langline- og snurrevodsbåde. Anskaffelsen af disse skibe kan forsvares, eftersom vore fiskere manglede skibe for overhovedet at kunne komme til at arbejde, og eftersom vi manglede midlerne til at gå i gang med anskaffelsen af de, som det senere har vist sig, helt rigtige store, moderne dieseltrawlere eller oliefyrede trawlere, svarende til dem, man i sin tid hernede byggede til Spanien. De anskaffede skibe kan dog selvfølgelig ikke betragtes som andet end en nødhjælp, ikke som et led i en tidssvarende fornyelse af vor havgående fiskerflåde. Med hensyn til anskaffelse af fiskerfartøjer har vi måttet sande, at det er dyrt at være fattig.

Under krigen gik en trediedel af vor fiskerflåde tabt. Den kendsgerning, at vor fiskerflåde var forældet og urentabel, og at den var blevet så stærkt reduceret, at vi som følge deraf i en uhyggelig grad manglede skibe for at kunne beskæftige vore fiskere, måtte gøre det indlysende for enhver, at færingernes fornemste og altoverskyggende opgave efter krigen ville være anskaffelsen af de manglende skibe, men det måtte helst blive nye, moderne og tidssvarende skibe.

I erkendelse af situationens alvor og af, at det i allerhøjeste grad ville være nødvendigt, at færingerne stod forberedt og klar til straks efter krigens ophør at gå i gang med fornyelsen og moderniseringen af vor fiskerflåde, udarbejdede det færøske socialdemo-

[P. M. Dam.]

krati allerede i 1943 en plan til modernisering, fornyelse og rationalisering af vort erhvervsliv, herunder en femårsplan til fornyelse af vor fiskerflåde med dieseltrawlere, større skonnerter og langlinefartøjer. De til gennemførelsen af denne plan nødvendige love blev udarbejdet med bistand af amtmand Hilbert, som jeg, uden at gå nogen andens ære for nær, anser for at være en af de allerdygtigste embedsmænd, Færøerne har haft, og uden hvis dygtighed man næppe ville have klaret krigens vanskeligheder så godt, som man gjorde.

På Færøerne fandtes der dengang tilstrækkelige midler til at gennemføre denne måske i sin art første allround national-økonomiske plan i Norden eller på denne side af skillelinien mellem øst og vest. Man var også enig om nødvendigheden af en omlægning af vort erhvervsliv, særlig hvad angik fornyelsen og moderniseringen af vort fiskerierhverv, men man var ikke i stand til at acceptere den af os foreslåede vej, særlig ikke den måde, på hvilken midlerne skulle tilvejebringes. Man fandt den for drastisk.

Men skibene skulle anskaffes. Man gik så den, som en taler udtrykte sig, liberalistiske vej. Man sagde: såfremt en fisker, en sammenslutning eller skibsreder selv kunne skaffe nogle penge som egenkapital og få bankernes tilsagn om et førsteprioritetslån, skulle den under krigen oprettede erhvervslånefond yde andenprioritetslån. Dette førte til et planløst og vilkårligt indkøb af gamle, brugte skibe, som det i de allerfleste tilfælde kostede store summer at gøre i stand.

Det kan i denne forbindelse være interessant at bemærke, at man i 1944 i Island blev enig om et forslag til fornyelse af Islands fiskerflåde, der i sin idé og struktur nøje svarede til det af det færøske socialdemokrati fremsatte forslag. Der kan ikke siges andet, end at det er noget mistrøstigt at sammenligne den vej, som islændingene gik, med den vej, som man på Færøerne fulgte. Vi fik vel skibene, men ikke som islændingene nye og hypermoderne, som vi havde drømt om, men skibe, som man i England, Danmark og andre steder ville af med.

Man kan med rette sige, at det var forfærdeligt, at vore under krigen opsparede midler skulle anvendes på en så irrationel måde. Men eftersom de forslag, som jeg

gjorde mig til talsmand for, ikke kunne vinde flertal, mente jeg og mit parti, at vi på grund af den fortvivlede mangel på skibe subsidiært måtte gå den såkaldte liberalistiske vej og lade alle få frit slag til at anskaffe sig de fartøjer, de havde lyst til og økonomisk kunne magte med førsteprioritetsbanklån og andenprioritetslån fra den færøske erhvervslånefond. Og sandheden tro må det siges, at skibenes anskaffelse ikke bare løste beskæftigelsesproblemet de første år efter krigen, men for de fleste skibes vedkommende var driften også rentabel og overskudsgivende, så længe fiskepriserne holdt sig og prisen på udrustningsartiklerne som fiskegrejer og andet ikke røg op i skyerne.

Så satte imidlertid krisen ind. Kronen blev nedskrevet, hvilket forringede mulighederne for forrentningen og amortiseringen af lånene. Priserne på fersk fisk i England faldt, blev stadig ringere og ringere, medens anskaffelsen af fiskegrejer og anden udrustning blev stadig dyrere, hvilket gjorde, at alt, som hed ferskfiskeri med trawlerne var umuligt, og da landsstyret i misforstået nidkærhed nægtede mange af trawlerne at tage på det da mere indbringende saltfiskeri, men tvang dem på ferskfiskeri for, som man udtrykte sig, at redde det under krigen oparbejdede marked for fersk fisk i England, kom selskaber som Arbejdernes Trawlerdrift og andre, der loyalt bøjede sig, ud for store tab. Man havde også den fejlagtige opfattelse af englænderne, at de ville reservere os en goodwill og fortrinsret på deres marked som tak for færingernes indsats ved uden ophør at fortsætte med leverancen af fersk fisk til det engelske marked selv under den periode, da minefaren, undervandsbådsfaren og i det hele taget krigsfaren kulminerede, og da hverken islændingene eller nogen anden nation turde eller ville sejle med fisk til England. Man mente, at vi ville sætte denne goodwill og fortrinsret til, hvis vi ikke fortsatte som hidtil med levering af fersk fisk til det engelske marked.

Krisens værste fase kom med Korea-krigen. Dens udbrud kom som et lyn fra klar himmel. De skibe, der under krigsudbrudet befandt sig på fiskeri ved Bjørnøen og i Beringshavet, indstillede straks fiskeriet og skyndte sig hjem med tom

[P. M. Dam.]

last eller kun liden fangst. De var bange for, at krigen skulle brede sig. Skete det, ville de uvægerlig være fortabt. Spændingen om, hvorvidt England, Amerika og Rusland ville blive direkte indblandet i krigen, holdt sig som bekendt længe. Dette medførte, at fiskerne i et godt stykke tid ikke turde tage op til Bjørneøen og Beringshavet igen med trawlerne, og da kultrawlere ikke kunne supplere kulforsyningerne i Grønland, kunne de heller ikke tage til Grønland. Ved Island lønnede trawlfiskeriet sig ikke på det tidspunkt af året. Og imens denne rådvilhed herskede, steg kulpriserne f. eks. i Norge fra ca. 100 kr. til 180 kr. pr. t. Til alt dette føjede sig det uheld, at mange af skibene fik deres fiskelast totalt ødelagt af dårligt salt, hvilket også påførte dem mange hundrede tusinde kroners tab.

De fleste af de af fiskerne stiftede selskaber manglede driftskapital, idet blot anskaffelsen af skibene havde overanstrengt dem økonomisk. De tålte ikke at komme ud i denne forfærdelige økonomiske søgang, og da det færøske landsstyre ikke mente at kunne fremme de af et flertal i lagtinget vedtagne sanerings- og moratorielove for at komme de nødstedte selskaber til hjælp, indtil forholdene var blevet så nogenlunde normale igen, måtte så godt som samtlige af fiskerne etablerede foretagender såvel som de fleste andre fiskeriforetagender gå konkurs. Ved lån af Marshallmillionerne er nogle af disse foretagender stablet på benene igen; det var betydelige lån, der blev ydet ved hjælp af Marshallpengene.

Udover den berørte misère i selve fiskeriet og skibenes mindre gode egnethed til et rationelt drevet moderne fiskeri er der sket det, at vi i de sidste år har mistet flere af vore bedste skonnerter, og desforuden er to af vore største trawlere solgt til udlandet. Den ene af trawlerne var søsterskib til Kjølbro's store trawler „Joanes Patursson“, som han erholdt ved lån på 1 mill. kr. fra nationalbanken og 600 000 kr. fra det færøske forsikrings-selskab; dette skib har gjort et glimrende fiskeri og indtjent store penge. Men vi har desværre ikke fået de her nævnte mistede og solgte skibe erstattet med andre lige så gode eller bedre fartøjer.

Situationen er således i dag den, at vore fiskere ikke blot mangler gode og tidssva-

rende fiskerfartøjer, som kan give dem en god fortjeneste, men en stor del af vore bedste fiskere har været nødt til at søge sig en chance med islandske, engelske og norske trawlere og langlinebåde, hvor de på grund af skibenes store fangstkapacitet og hypermoderne indretning og udstyr tjener langt mere end med de utidssvarende færøske fiskerfartøjer: Man siger, at over 600 færøske fiskere er taget med islandske skibe — og ligeledes flere hundrede med norske og engelske fiskerskibe. Det er selvfølgelig godt, at en del af vore fiskere således kan opnå større fortjeneste, end de kan erholde hjemme, men hvor stabil er denne beskæftigelse? Hvor længe vil de færøske fiskere have adgang til islandske, norske og engelske fiskerskibe? Hertil kommer, at det må siges at være noget af en tragedie, at Island og Norge, vore skrappeste konkurrenter, således helt har distanceret os med hensyn til fiskerskibenes fangstkapacitet og rentabilitetsmuligheder. Billedet har jo også den skyggeside — og det kan blive meget farligt — at vi ved at overlade vore bedste fiskere til vore konkurrenter må lade dem fange den fisk, vi skulle have, og dette kan ikke undgå at fortrænge os fra de gode markeder, vi igennem flere generationer har oparbejdet ved at producere en særlig fin kvalitetsvare.

Den fisk, som vore fiskere er med til at fange til vore konkurrenter, skulle vi have haft. Vi mangler den nemlig, idet der er sket det, at vi for at kunne opfylde vor med megen strid og møje vundne fiskekvota på det gode spanske marked — verdens bedste klipfiskemarked — i Island har måttet købe noget af den kvalitetsfisk, der som anført er fanget af vore egne fiskere i islandsk tjeneste. Forholdet er nemlig det, at ligesom ingen overgår de danske fiskere med hensyn til fangst af kvalitetsfisk med snurrevod, har færingerne tilegnet sig en så stor færdighed i forarbejdning af saltfisk, at de må siges at være nr. 1 på dette område — hvad både islændingene og nordmændene forresten også erkender. Englænderne kan slet ikke flække og forarbejde fisken til saltfisk. Hvis de skal beskæftige sig med produktion af saltfisk, må de tage færøsk mandskab ombord. Fra Island og Norge, der i kraft af deres hypermoderne fiskerflåde kan byde deres fiskere bedre eller

[P. M. Dam.]

lige så gode lønvilkår som England, kan de ikke forvente at få noget mandskab.

Hvorvidt alle vore skibe kan bemandedes med de tilbageværende fiskere, er jeg for øjeblikket ikke klar over. At det vil kunne have sine vanskeligheder, tvivler jeg ikke om. Det er i hvert fald givet, at vore fiskere foretrækker den større fortjeneste og de ombord i de fremmede skibe iøvrigt langt bedre forhold end dem, der kan bydes dem ombord i de færøske skibe. Bemandingen af i hvert fald den ringeste del af vor fiskerflåde kommer til at bero på, hvor stor efterspørgslen efter færøske fiskere er fra Island, Norge og England.

Det i de allersidste år opblomstrede sildefiskeri ved Færøerne, som man sætter så store forhåbninger til, må betragtes som et lyspunkt i den ellers så trykkende økonomiske situation, der hviler over de færøske forhold. For den omtalte forældede fiskerflåde kan det få den største betydning, idet de ældre trawlere såvel som kutterne synes at være godt egnede til dette specielle fiskeri. Det er bare et spørgsmål, om kutterne er stærke nok til at holde til et fortsat intenst drevet sildefiskeri med garn, da kælden til opstabling af de tomme tønder kræver, at skibets skrog er stærkt og solidt bygget. Jeg kan i denne forbindelse ikke undlade at udtale min tak til den høje regering og de danske myndigheder for den store og aldeles uundværlige hjælp, de har ydet, for at salgsforholdene kunne komme til at glide, således at vi har kunnet sælge al den sild, vi har kunnet fange — det sidste år over 200 000 tønder for en samlet sum af ca. 24 mill. kr.

De skæbnesvangre følger, denne udvikling af fiskerflåden har — ikke bare med hensyn til at kunne holde stand i kampen om de fremmede fiskemarkeder, men også for beskæftigelsen hjemme — er åbenbare for enhver. Forarbejdningen af saltfischen til klipfisk har udgjort en væsentlig del af hjemmearbejdet. Yderligere kommentarer er således overflødige.

Som allerede antydet er alle, der kender til færøske forhold, enige med hensyn til nødvendigheden af en hurtig fornyelse af færingernes fiskerflåde. Dette understreges af de af lagtinget og landsstyret såvel som af de af regeringen nedsatte udvalg eller kommissioner til kortlægning af de økonomiske forhold på Færøerne, og det understreges af redere, fiskere og alle på Færøerne, der beskæftiger sig med øernes økonomiske og erhvervsmæssige problemer.

Efter en nøje undersøgelse af indtjenings- og rentabilitetsmuligheder for de forskellige typer og størrelser af fiskerskibe indenfor vort fiskerierhverv er både den af lagtinget og landsstyret nedsatte kommission af særlig fiskerikyndige og det af statsministeriet den 21. august 1953 nedsatte udvalg, der har afgivet den foreliggende meget værdifulde betænkning og fremsat forslag om oprettelse af et realkreditinstitut på Færøerne, kommet til det resultat, at de skibe, som har de bedste muligheder, er de helt store dieseltrawlere eller oliefyrede trawlere og store skonnerter med lynfrysning og alle andre til et moderne og rationelt drevet fiskeri hørende grejer ombord. Men en trawler af den slags koster 4—5 mill. kr. og en skonnert ca. 1 mill. kr. Skal den slags skibe udgøre ryggraden i fornyelsen af vor fiskerflåde, stilles der vældige økonomiske krav ikke bare til kreditinstituttet, staten og lagtinget, men også og i særlig grad til vedkommende, der skal gå i gang med anskaffelse af fartøjerne.

Realkreditinstituttet kommer i begyndelsen til at råde over 4,5 mill. kr.; heri er medregnet 2 mill. kr. som rentefrit lån fra nationalbanken. Regner man med, at staten og lagtinget hver udlåner 15 pct. af anskaffelsessummen, vil den samlede lånesum, som de tre institutioner kan starte med, beløbe sig til ca. 7,2 mill. kr. Fra privat side skal der skaffes 20 pct. eller 1,8 mill. kr. Forudsat at dette vil kunne lade sig gøre, kommer man således til at begynde med til at råde over en samlet anskaffelsessum på ca. 9 mill. kr., et betydeligt beløb.

[P. M. Dam.]

Såfremt den private kapital kan skaffes, vil der altså straks for dette beløb kunne bygges enten 2 hypermoderne dieseltrawlere eller oliefyrede trawlere eller 1 trawler og 8 hypermoderne store skonnerter. Det er meningen, at de af statsministeriets færøske låneudvalg lånte 8 mill. kr. af Marshall-millionerne til sanering af færøske skibe og fiskerivirksomheder og til hvalfangsten, efterhånden som de går ind igen, skal indgå i realkreditinstituttet.

Tilvejebringelsen af den private kapital vil blive det store problem. Findes den, må der spørges. Næppe hos fiskerne, når det drejer sig om så store beløb, som der er tale om ved anskaffelsen af trawlere og de store skonnerter.

Det ærede medlem hr. Johan Poulsen og jeg har været og er noget ængstelige for, at bestemmelserne om den solidariske forpligtelse i henhold til lovforslagets § 12 vil virke skræmmende, i hvert fald til at begynde med. Men forhåbentlig vil trangene og lysten til anskaffelse af nye skibe overvinde ængstelsen for den risiko, som solidaritetsbestemmelsen eventuelt indebærer.

I relation til de finansielle krav, som fornyelsen af vor fiskerflåde stiller, er realkreditinstituttets midler ikke store. Når dette imidlertid er blevet berørt under sagens behandling, har det glædet mig at høre udtalt af f. eks. den højtærede finansminister, at nu gjaldt det om at få begyndt hurtigst muligt. Skulle det vise sig, at rammerne for finansieringen var for snævre, for utilstrækkelige, kunne spørgsmålet om en yderligere finansiering altid rejses. Jeg betragter disse udtalelser som et tilsagn om velvillig behandling. Der er også tale om på et senere tidspunkt at belåne grundfondet med et beløb indtil fem gange denne.

Nærværende forslag til lov om Færøernes Realkreditinstitut sammen med de to adviserede lovforslag, nemlig forslag til lov om ydelse af statslån mod anden prioritet i færøske fiskerskibe og forslag til lov vedrørende kommunekreditforeningens lån til færøske kommuner, er jo et betydeligt skridt i bestræbelserne for løsning af det færøske kredit- og finansieringsproblem.

Jeg undlader ikke at takke den højtærede statsminister for fremsættelsen af det foreliggende lovforslag, ligesom jeg takker

den højtærede finansminister og hans medarbejdere for hans og deres store indsats i denne sag. Jeg takker også samtlige partier i det høje ting for den venlige modtagelse af sagen og den enstemmige tilslutning, man har givet den.

Johan Poulsen: Jeg vil gerne have lov til nu, da den foreliggende sag er kommet til anden behandling i det høje ting og jeg ikke har haft lejlighed dertil før, fra dette sted at give udtryk for min og det færøske samfunds tak for det initiativ, det højtærede statsministerium har udvist i denne sag under hele dens forløb, først ved i august 1953 at nedsætte et udvalg, der fik til opgave at overveje spørgsmål i forbindelse med oprettelsen af et realkreditinstitut for Færøerne og fremsætte forslag til lov om oprettelse af et sådant institut og nu sidst ved afdøde statsminister Hans Hedtofts fremsættelse af lovforslaget i indeværende samling.

Det forekommer mig, at den foreliggende betænkning, som er afgivet af det førnævnte udvalg, er et særdeles dygtigt arbejde, der giver et klart og pålideligt billede af Færøernes erhvervsliv på de forskellige områder, samtidig med, at der gives en udførlig beskrivelse af de kreditmuligheder, øernes erhverv har arbejdet under i disse år fra begyndelsen af 1930'erne og til den dag i dag. Ikke mindst interessant er det afsnit af betænkningen og de i tilslutning hertil opstillede tabeller, der omhandler det offentlige, d. v. s. statens, lagtingets og kommunernes investeringer på samfundets forskellige områder i perioden 1945—54. Det samme gælder de opstillinger og beregninger, der belyser det skønsmæssige behov for offentlige investeringer i en 10-årig periode fremover.

Det kan kort siges, at denne betænkning ikke alene er af betydning for klarlæggelsen af behovet for oprettelsen af et realkreditinstitut på Færøerne, men at den også i fremtiden vil være af betydelig værdi for alle dem, der ønsker et dyberegående kendskab til øernes erhvervsmæssige og finansielle struktur.

Således som det påpeges i betænkningen, byggede det færøske samfund forud for sidste verdenskrig i betydeligt omfang på naturalieøkonomien. Mest udpræget var

[Johan Poulsen.]

det naturligvis for bygdernes og de mindre bopladsers vedkommende. Den erhvervs-mæssige udvikling under krigen og de nærmest følgende efterkrigsår betød kredit-økonomiens gennembrud på Færøerne. Lånemulighederne indskrænkede sig således endnu i 1930'erne hovedsagelig til kortfristede bank- eller sparekasselån og private lån. I 1937 oprettedes Færøernes Jordfond, der med økonomisk støtte fra stat og lagting yder lån og tilskud til oprettelse af mindre jordbrug for således at afhjælpe det mest presserende lånebehov på dette begrænsede område.

Boligbyggeriet har også i høj grad været hemmet af kreditforholdene. Det kan således anføres, at Færø Amt Sparekasse en overgang, 1951—53, under likviditetskrisen, da erhvervskrisen kulminerede med Sjøvinnubankens vanskeligheder, som maksimumslån til opførelse af nye beboelseshuse kun ydede 10 000 kr. Det resterende beløb, antagelig 30 000 kr. og i mange tilfælde betydeligt mere, skulle vedkommende selv præstere. Da det her i de allerfleste tilfælde drejede sig om fiskere og andre med små indtægter, vil man forstå, at boligbyggeriet nødvendigvis måtte stagnere.

Kommunerne har også arbejdet under vanskelige forhold. Der kan nævnes eksempler på, at ellers solidt og godt styrede kommuner har været ude for alvorlige finansieringsvanskeligheder på grund af mangelfulde kreditmuligheder, men det afgjort største finansieringsbehov foreligger indenfor fiskeriet.

Oprindelig var det tanken, at det påtænkte realkreditinstitut skulle have tre afdelinger: en for boligbyggeri, en for offentlige lån og en skibshypotekafdeling. Men udvalget blev hurtig klar over, at lånebehovet for de nævnte afdelinger var så omfattende og mulighederne for at tilvejebringe de nødvendige lånemidler så begrænsede, at det var bydende nødvendigt at samle sig om en enkelt af disse opgaver, og her frembød skibshypotekafdelingen sig som den afgjort mest påkrævede; dermed er ikke sagt, at de andre to nævnte områder ikke er vigtige, det er de i høj grad, men i den givne situation var der intet valg.

Realkreditinstitutets opgave i første omgang skulle derfor være at afhjælpe

lånebehovet indenfor dette bestemte område. Til belysning af den nuværende situation kan jeg nævne, at ca. en trediedel af vor fiskerflåde gik tabt under sidste verdenskrig på sin farlige sejlads over havet til og fra England, én sejlads, der uden afbrydelse blev opretholdt, så længe krigen varede. Foruden den materielle skade medførte den også smertelige tab af menneskeliv. Ved krigens slutning var vor fiskerflåde således reduceret føleligt. Vi var ude af stand til at skaffe fartøjer til vort ledige mandskab; som følge heraf var en betydelig arbejdsløshed ved at gøre sig gældende blandt vore fiskere. Vore bestræbelser i de første efterkrigsår måtte derfor i første række gå ud på at erstatte tabte skibe med andre og om muligt at udbygge vor fiskerflåde yderligere. Det var ikke let. Nybygninger var næsten ikke til at opdrive på grund af den almindelige mangel på materialer, desuden var priserne på disse så tårnhøje, at det selv med datidens høje fiskepriser var meget vanskeligt at få driften til at svare sig.

Jeg kan i denne forbindelse nævne, at der under krigen herved fra blev taget et prisværdigt initiativ ved dannelsen af A/S Færøske Fiskerskibe, der lod bygge et antal kuttere i størrelserne 30 og 80 BRT, men det har desværre også for disses vedkommende vist sig yderst vanskeligt at få driften til at svare sig, dels fordi de var altfor dyre at anskaffe, dels — og det gælder særlig 30-tonnerne — fordi størrelsen ikke var passende.

Til trods for at der i perioden 1945—53 er investeret ca. 45 mill. kr. i fiskerfartøjer, eller rettere netop fordi der i nævnte periode er investeret så mange penge, i de fleste tilfælde i gamle og uegnede fartøjer, er spørgsmålet om fornyelsen af den færøske fiskerflåde mere aktuelt i dag end nogensinde før.

Det er intet mindre end en tragedie, det, vi for tiden oplever på Færøerne. I hundredvis søger unge færing, i mange tilfælde eliten af vore fiskere, beskæftigelse ombord på islandske, norske og engelske fiskerfartøjer. De er stærkt efterspurgt, da det er en kendsgerning, at ingen af de nævnte nationer, når talen er om saltfisk, frembringer et produkt, der med hensyn til kvalitet kan måle sig med det færøske. Hvor uheldigt det end kan være rent arbejds- og produk-

[Johan Poulsen.]

tionsmæssigt, så ligger dog den egentlige fare ved en sådan udvikling deri, at vi risikerer at blive udkonkurreret på verdensmarkedet af vore egne. Årsagen til denne almindelige flugt fra vore egne fiskerfartøjer må vel dels søges deri, at vi har for få skibe til alt vort arbejdsduelige mandskab, dels deri, at vore fiskerfartøjer for det overvejende antals vedkommende er gamle og umoderne og derfor byder vore fiskere dårligere arbejdsforhold og ringere indtjeningsmuligheder end de fremmede skibe. Skal vi ud af denne skæve udvikling, og det må vi, thi en sådan tilstand indebærer på længere sigt helt uberegnelige konsekvenser, gives der kun een vej, nemlig, at vor fiskerflåde bliver fornyet, men hertil kræves, som allerede antydtes, mange penge, sandsynligvis langt flere end dem, vi kan få ved gennemførelsen af det foreliggende lovforslag.

Hvad rentabiliteten angår, er det statistisk fastslået, at det er de større fartøjer, der er de mest lønnende i driften, men de er som anført dyrere at anskaffe, og hertil kræves ganske andre kreditmuligheder end dem, vi hidtil har haft til vor rådighed.

Udfra de praktiske erfaringer, man har gjort, og på grundlag af det statistiske materiale, der foreligger, er der overvejende sandsynlighed for, at man ved eventuelle nybygninger for fremtiden vil indrette fartøjerne med kombineret salt- og ferskfiskeri for øje og derfor forsyne dem med passende køleanlæg. Ganske vist vil et sådant køleanlæg fordyre nybygningen væsentligt, men det øger samtidig i høj grad muligheden for rentabilitet, da man derved bliver i stand til at udnytte sådanne kostbare fisk som helleflynder, havkat og andre fisk, der hidtil har været smidt i havet, da de ikke egner sig til at blive saltet. Såvidt jeg har kunnet få oplyst, vil en nybygget dieseltrawler på ca. 660 BRT antagelig i dag koste over 4 mill. kr., en nybygget skonnert på ca. 250 BRT antagelig over 1 mill. kr. og en kutter på ca. 150 BRT antagelig 600 000—700 000 kr. Det fremgår heraf, at alene anskaffelsen af ca. 5 dieseltrawlere af den angivne størrelse vil stå ejerne i en værdi, der på det nærmeste svarer til maksimumstørrelsen af den kredit, instituttet med et grundfond på ca. 4,4 mill. kr. og med de for driften angivne retningslinier vil kunne yde.

Må jeg i denne forbindelse have lov til at oplyse, at den højtærede finansminister — der har forhandlet med det angående dette lovforslag nedsatte udvalg — således som det fremgår af udvalgsbetænkningen, har oplyst, at der senere vil blive fremsat et lovforslag, hvorefter staten udover de af kreditinstituttet ydede førsteprioritetslån vil yde andenprioritetslån på 15 pct. af vurderingssummen for det pågældende fiskerfartøj, mod at lagtinget yder tilsvarende. Derefter er der således mulighed for, at der til anskaffelse af skib kan opnås et samlet lån på 80 pct. af vurderingssummen.

Jeg føler trang til at udtale min glæde over, at den højtærede minister ved samme lejlighed stillede i udsigt, at der ligeledes ville blive fremsat et lovforslag, der muliggør, at Kreditforeningen af Kommuner i Danmark i fremtiden vil udvide sin virksomhed til også at omfatte Færøerne på nærmere angivne vilkår. Jeg er overbevist om, at også denne meddelelse vil vække udtelt glæde på Færøerne, da der er stærkt behov herfor og et længe følt savn i så fald bliver afhjulpet.

Må jeg i tilslutning hertil udtale ønsket om, at de bebudede lovforslag må blive fremsat snarest muligt, blandt andet fordi førstnævnte forslag vil supplere de lån, realkreditinstituttet kommer til at yde, og dette således først kan komme til at virke efter sin hensigt efter gennemførelsen af nævnte lovforslag.

Tager man som eksempel en af de nys nævnte dieseltrawlere til 4 mill. kr., og går vi ud fra, at vurderingssummen falder sammen med købesummen, vil det være nødvendigt for vedkommende køber selv at tilvejebringe 800 000 kr. efter at have modtaget 50 pct. som lån af kreditinstituttet, 15 pct. af staten og 15 pct. af lagtinget. Hertil kommer så udrustningen, der antagelig vil andrage 100 000—150 000 kr. for en tur. Det vil med andre ord sige, at vedkommende selv skal skaffe en lille million kroner. Ganske vist har vi den årligt tilbagevendende lov om pant i fangsten, hvorefter den forventede fangst kan stilles som sikkerhed for udrustningen, men i de senere år har bankerne anvendt den praksis, at de foruden sikkerhed i fangsten også kræver sikkerhed i eventuel fast ejendom. Dette i forbindelse med den usikkerhed, der har

[Johan Poulsen.]

præget arbejdsforholdene i de senere år, har bevirket, at eventuel kapital har holdt sig tilbage. Selvom der er tale om et forholdsvist mindre fartøj, f. eks. en kutter på 150 BRT, skal vedkommende køber selv skaffe ca. 140 000 kr., hvortil kommer udrustning. Et sådant beløb vil i de allerfleste tilfælde ikke alene overstige, hvad en enkelt fisker kan overkomme, men vil tit være vanskeligt at bringe tilveje selv for sammenslutninger af fiskere.

Under arbejdet med den foreliggende sag har det af statsministeriet nedsatte udvalg foruden med dansk ret også gjort sig bekendt med tilsvarende norsk og svensk lovgivning. Mange af de i lovforslaget indeholdte bestemmelser har da også deres forbillede i den nævnte tilsvarende lovgivning med tilbørlig hensyntagen til de særlige færøske forhold.

Som det fremgår af bemærkningerne til lovforslagets § 1, har udvalget ved formuleringen af formålsparagraffen og ved valget af instituttets navn lagt vægt på, at der gaves udtryk for, at instituttets virksomhed senere, hvis det viste sig ønskeligt og muligt, kan udvides til at omfatte anden långivning end lån mod pant i skibe. Der vil i så fald særlig blive tale om lån mod pant i fast ejendom og lån til lagting og kommuner.

Der er formentlig ikke større anledning til at komme nærmere ind på forslagets enkelte paragraffer, dog skal bemærkes, at § 12 bestemmer, at låntagerne hæfter solidarisk for lånene, dog kun med de pantsatte fartøjer, med et beløb, der svarer til lånets oprindelige hovedstol. Det var denne bestemmelse, man særlig hæftede sig ved under lagtingets behandling af sagen i efteråret, ikke fordi man i og for sig havde nogen saglig indvending mod bestemmelsen, men mere fordi man nærede en vis frygt for, at en sådan bestemmelse kunne bevirke, at solide låntagere ville afholde sig fra at optage lån i instituttet, da solidarisk hæftelse er noget nyt og ukendt på Færøerne. Som det fremgår af bemærkningerne til paragraffen, tilsigter bestemmelsen at styrke tilliden til instituttets soliditet og derved opnå gunstigere lånevilkår samt at fremme fællesskabsfølelsen indenfor fiskerierhvervet.

Ifølge § 11 må lånene ikke overstige 50 pct. af vurderingssummen. Lånene vil være at indfri i løbet af højst 10 år; under særlige omstændigheder kan låneperioden dog forlænges til højst 15 år. Foruden lån til nybygninger er det tanken at yde lån til ombygning af ældre fartøjer, herunder udskiftning af motor m. m.

Det er klart, at kreditinstituttets muligheder for at løse den det tiltænkte opgave vil afhænge af dets evne til at imødekomme det tilstedeværende berettigede lånebehov, men denne evne vil atter være afhængig af de til enhver tid eksisterende lånemidler eller, mere enkelt, af grundfondets størrelse. Ved begyndelsen af sin virksomhed vil instituttet have et grundfond på 2,4 mill. kr., eventuelt 4,4 mill. kr. Det må derfor antages, at dets udlånsvirksomhed, særlig i den første tid, kun i et vist omfang vil være i stand til at løse en så krævende opgave som fornyelsen af den færøske fiskerflåde, selv med de af henholdsvis stat og lagting ydede supplerende lån in mente.

Al begyndelse er svær, siger man, og der er noget om det, men her gælder — om nogen sinde — at hurtig hjælp er dobbelt hjælp. Når jeg har givet udtryk for en vis bekymring, må det ikke opfattes derhen, at vi færinger ikke er glade for den håndsrækning, der her ydes os ved gennemførelsen af det foreliggende lovforslag. Jeg tør sige, at vi færinger ser med store forventninger hen til oprettelsen af dette kreditinstitut, og jeg mener, det er fuldt berettiget. Som de ærede medlemmer vil vide, vil der til grundfondet efterhånden indgå de resterende 8 mill. kr. Marshallmidler, der foreløbig er udlånt af statsministeriets færøske låneudvalg til forskellige saneringsformål på øerne. Formand for nævnte udvalg er nationalbankdirektør Meiner. Forudsat at nævnte lån til sin tid indgår i grundfondet, vil dette efterhånden vokse til 10 mill. kr., og med denne størrelse vil der være god grund til at regne med, at kreditinstituttet vil være i stand til at løse en samfundsopgave, der i et så udpræget fiskersamfund som det færøske er af livsvigtig betydning.

Lovforslaget er enstemmigt vedtaget af Færøernes lagting. Jeg skal på venstres vegne anbefale lovforslaget til hurtig og velvillig behandling i det høje ting.

Finansministeren (Kampmann): Da jeg har været formand for det af statsministeren nedsatte udvalg, som har udført det grundlæggende arbejde for dette lovforslags fremsættelse, har statsministeren bedt mig på sine vegne takke udvalget, fordi man nu har indstillet lovforslaget til vedtagelse uforandret. Jeg må samtidig beklage, at vi ikke i administrationen har set, at forslaget stadig i henhold til § 22 regnes at skulle træde i kraft den 1. januar 1955, og må forbeholde mig, at der til tredje behandling stilles et ændringsforslag om, at paragraffen skal udgå; hvis dette sker, træder loven i kraft på sædvanlig måde kort tid efter, at den er vedtaget.

Jeg takker de to ærede medlemmer, der repræsenterer det færøske folk her i tinget, for udtalelserne om den uhyre store betydning, som denne hjælp til det færøske fiskeri vil have. Det er vist gavnligt for mange hernede at få at vide, hvor meget det betyder for Færøerne, at der bliver mulighed for det færøske folk for at fiske tilstrækkeligt. Færingerne har arbejdskraften; det, man mangler, er det tekniske apparat, og den lov, som nu her vedtages, skulle muliggøre, at det tekniske apparat kan blive bedre. Jeg takker også, fordi man — det var særlig det ærede medlem hr. P. M. Dam — gav udtryk for den store værdi, det havde, at vi søger at hjælpe med salget af de færøske fisk. Det er en anden forudsætning for, at der kan komme et godt resultat ud af fiskeriet.

Det er rigtigt, at man i udvalget har drøftet det solidariske ansvar, som er hjemlet i forslaget § 12. Jeg håber meget, at dette ikke skal stille sig hindrende i vejen for den rette udnyttelse af lovbestemmelserne. Det er jo således, at vi hernede har kendt den solidariske hæftelse i over 100 år på realkreditens område; og særlig når vi tænker på, at vi efterhånden også på Færøerne går over til at få en realkredit for faste ejendomme, tror jeg nok, det har en principiel betydning, at denne bestemmelse fastslås allerede nu i det første lovforslag.

Der er også rejst det problem af begge de ærede færøske medlemmer, om der nu efter loven bliver tilstrækkelige pengemidler til rådighed til opbygning af den færøske fiskerflåde, og der er nævnt, at de nye moderne skibe, særlig store skibe, koster be-

tydelige pengebeløb. Der mener jeg, at de to ærede medlemmer måske lidt for stærkt lægger sig fast ved de ca. 4,5 mill. kr., der foreløbig er til rådighed. Det er dog således, at efterhånden som der kommer afdrag på lån af Marshallpengene, vil der komme større beløb i grundfondet, og der foreligger også den mulighed — det er meningen — at realkreditinstituttet efterhånden skal optræde som mellemmand ved optagelse af lån til fornyelse af den færøske fiskerflåde.

I folketingsudvalget har jeg på statsministerens vegne redegjort for, hvorledes det er regeringens agt at lade dette lovforslag følge op af to andre lovforslag vedrørende realkreditforholdene på Færøerne. Jeg skal ikke føje meget hertil; det er nævnt i betænkningen. Jeg håber, at disse lovforslag, når de er blevet fremsat, vil få en lignende velvillig behandling her i tinget. I hvert fald er forslaget om en andensprioritetsordning ved hjælp af statslån lige så nødvendigt som den lov, vi nu er ved at gennemføre. Det ærede medlem hr. Johan Poulsen sagde, at al begyndelse var svær. Jeg kan nævne et andet ordsprog: at godt begyndt er halvt fuldendt, og jeg håber, at det sidste må være tilfældet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets §§ 1—22 og dets overgang til tredje behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse imod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om moderskabsydelse og om erhvervsmæssigt arbejdende kvinders rettigheder og pligter i anledning af fødsel. [Af Petra Petersen m. fl.]

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 703; fremsættelsen findes i tidenden sp. 1798).